

پول، معیار ارزش، حلال مشکلات

محمد تقی سرمدی

بخش اول

از طرف دیگر دارای ارزش و قابل معاوضه با اشیاء مورد معامله بودند. استحکام و دوامشان نیز از عواملی بود که موجب می‌گردید. تا در داد و ستد استفاده شوند. «اولین سکه دولتی در قرن هفتم قبل از میلاد در سرزمین لیدی ضرب شد. ارزش پولی این سکه‌ها پیش از ارزش واقعی و ذاتی آنها بود و دولت از این تفاوت ارزش برای مخارج عمومی استفاده می‌کرد».

برای آن که سکه‌ها دوام بیشتری داشته و دارای ارزش مناسبی نیز باشند ابتدا آنها را از طلا و نقره ساختند سکه‌هایی که در اروپا ساخته می‌شد جهت ارزان تمام شدن آن را از مخلوط فلزات تهیه می‌کردند و این سکه‌ها بیشتر از آنهایی بود که از طلا یا نقره خالص ساخته می‌شدند. آنگاه به جای این که از فلزات قیمتی خالص سکه ساخته شود، آن را از آلیاژی* از مس و قلع و روی تهیه نمودند. چون این گونه سکه‌ها دوام بیشتری داشتند در دیگر کشورها از این آلیاژ استفاده کردند. اما از آنجایی که وزن این سکه‌ها و همچنین حمل و نقل مقادیر زیادشان بسیار دشوار بود، پس از متداول شدن آنها در همه جا، برای نخستین بار در چین اسکناس چاپ شد و پس از آن چاپ اسکناس به اروپا رسید. بدین ترتیب چند ورق اسکناس بسیار سبک وزن جای دهها کیلوگرم مسکوکات فلزی را گرفت. ولی چاپ اسکناس یک عیب بزرگ داشت که به آسانی افراد متقلب آن را جعل می‌کردند. برای جلوگیری از ضرر و زیان، کشورهایی که اسکناس چاپ می‌کردند،

پول از ابتدا تا کنون حلال مشکلات، معیار ارزش، وسیله پرداخت و ذخیره ارزشها بوده است. در گذشته‌های دور انسانها کالا و موادی را که نیاز داشتند با کالا و موادی که مورد احتیاجشان بود و دیگران تولید می‌کردند، مبادله می‌کردند. چون پول هنوز رایج نبود مردم برای داد و ستد از اشیای گوناگون مانند ماهی خشک و تنباکو و صدف و غیره استفاده می‌کردند. با گذشت زمان برخی از اشیاء ارزش متداول‌تری پیدا کردند و در مبادلات بیشتر به کار رفتند. از این رو، در نقاط مختلف مواد و کالای گوناگون را به عنوان ارزش عمومی - مثل پول کنونی - به کار گرفتند. به عنوان مثال در همیشه سنگ نمک، در یونان باستان گاو نر، در سیلان فیل، در جزیره پاپ پول سنگی، و در برنتو مجموعه انسان را به عنوان پول استفاده می‌کردند. در جزایر هبرید نیز پولشان از جنس پر پرندگان بود که سبکترین پول دنیای قدیم به شمار می‌رفته است.

اما، داد و ستد کالا با کالا مشکلاتی به همراه داشت. مثلاً اگر فردی گله‌دار بود و برای تهیه گندم و برنج و لباس به بازار می‌رفت نمی‌توانست با یک گوسفند تمام این مواد و کالا را تهیه نماید، زیرا تقسیم گوسفند بین آنها کاری بسیار سخت و گاهی غیرمقدور بود. حمل و نقل کالا و مواد نیز مشکلات زیادی در برداشت. سرانجام این مسایل سبب شد، اندک اندک فلزات قیمتی نظیر طلا و نقره جانشین مواد و کالا شوند، زیرا از یک حمل و نقل آنها آسان بود و

دقت و ظرافت بیشتری در تهیه آن به کار می‌بردند. با اختراع و پیشرفت هنر عکاسی کار جعل اسکناس هم راحت‌تر شد. برای جلوگیری از این مسئله، نوع کاغذ اسکناس را مخصوص انتخاب کردند و برای پیشگیری از جعل اسکناس نخی از وسط اسکناس عبور دادند و یا در هنگام تهیه کاغذ فلزی در محل‌خاص از آن قرار دادند. روی اسکناسها نوعی رنگ نامرئی نیز زدند تا در دستگاه‌های ویژه تشخیص اسکناسهای جعلی شده مشخص گردند.

نخستین پولی که در ایران شناسایی شده است مربوط به دوره پادشاهی داریوش بزرگ (جلوس ۵۲۲ - فوت ۴۸۶ ق.م.ا) می‌باشد که از جنس طلا بوده است. اندک اندک ضرب سکه در ایران پیش از اسلام افزایش یافته و در دوره اشکانیان

مسکوکات از جنس نقره نیز به آنها پیوستند. در دوران اسلامی به سکه‌های طلا دینار، به سکه‌های نقره درهم و به سکه‌های مسی فلس گفته می‌شد که به معنی «پول سیاه» است. ده هزار دینار نیز یک تومان نامیده می‌شد، زیرا «تومان» به زبان مغولی به معنی «ده هزار» می‌باشد. در دوره صفویان پول ایران عباسی، لاری، صدی، و شاهی بود. وقتی نوبت پادشاهی به نادرشاه افشار رسید، در دوره پادشاهی افشاریان سکه‌های طلا را «اشرافی» و سکه‌های نقره را «نادری» نام نهادند. در دوره پادشاهی قاجاریان، واحد پول ایران «قران» شد. آنگاه در سال ۱۳۰۸ طبق قانون مجلس شورای ملی پول ایران از «قران» به «ریال» تغییر یافت^۲ که تا کنون پول رسمی ایران است.

۱. غلامحسین مصاحب، دایرة المعارف فارسی، جلد ۱، شرکت کتابهای جیبی، تهران ۱۳۴۵، صفحه ۵۶۷.

* . آلیاژ (aliage) ترکیب دو یا چند فلز به وسیله ذوب کردن است. مثلا طلا و نقره را با مس ترکیب می‌کنند تا مقاوت آن بیشتر شود.

۲. دکتر روح‌الله خالقی، دایرة المعارف عمومی دانش‌آموز، انتشارات حافظ، تهران، ۱۳۷۵ صفحه ۸۳ - ۸۵.

